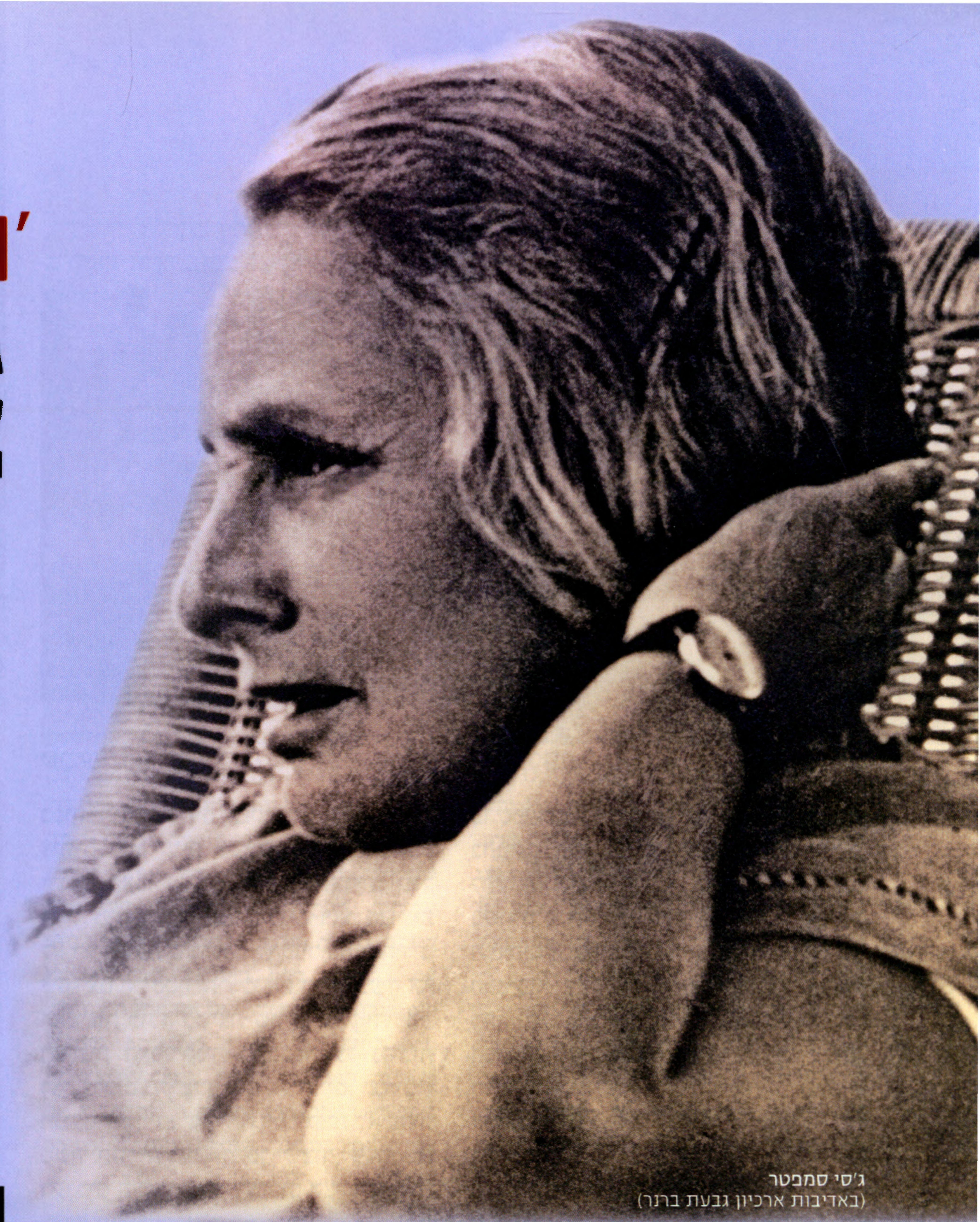

'המחפשת'

ג'סי (ישע) סמפטר
סופרת, מחנכת
וחלוצה אמריקנית

ג'סי סמפטר
(באדיבות ארכיון גבעת ברנר)

הדה רכניץ

ב"תרבות האתית" (תפיסה דתית שהתבססה על מוסר ולא על תיאולוגיה) שאביה היה אחד מפעיליה, והן ביהדות האורתודוקסית וביהדות הרפורמית, לא סיפקו לה את התשובה לשאלה – "מה היא האמת?".

ג'סי והציונות האמריקנית

בהשפעת אישים שונים ובעיקר הנרייטה סאלד, שהייתה כבר מנהיגה ציונית מוכרת בציבור היהודי בארה"ב, הגיעה ג'סי לציונות, תנועה שבעבר הרחיקה את עצמה ממנה משום שראתה בה פילוסופיה צרה ולא הבינה כיצד רכישת אדמות בארץ ישראל תביא לפתרון "הבעיה היהודית".

מאמרים ושירים לכתב העת לילדים "סנט ניקולס" ושיריה זכו לפרסים. את רוב השכלתה רכשה מקריאת ספרים, וכפי שכתבה: משמעותה של הקריאה עבורה הייתה "למצוא את הפתרון, את משמעות החיים, אולי (ב)מילה אחת".

היא חקרה את היהדות האורתודוקסית ואחר כך את הרפורמית. בשנות ה-20 שלה, הושפעה מהכומר ד"ר מרל סנט קרוא ווריט, נשיא אגודת השירה האמריקנית, והצטרפה לכנסייה האוניטרית (Unitarian church) – כנסיה נוצרית הדוגלת באמונה באל יחיד ומאוחד ומתנגדת לדוקטרינה של השילוש הקדוש. אך כל החיפושים הרוחניים, הן

היא, ג'סי אתל סמפטר, הייתה תמיד "המחפשת" ("SEEKER") כשמה של אסופת שירים מוקדמת שכתבה ושל קבוצת נערים שהדריכה. זו שחיפשה כל חייה הפוגה מכאב פיזי וממצוקה נפשית וחשה כמיהה רוחנית. היא היתה משוררת, סופרת, פציפיסטית, ציונית נלהבת, מחנכת ויהודייה רפורמית.

ג'סי סמפטר נולדה ב־22 במרץ, 1883, בניו יורק, למשפחה יהודית מתבוללת ועד גיל שמונה כלל לא ידעה שהיא יהודייה. בגיל 13, חלתה בפוליו, הפכה לנכה באופן חלקי והתקשתה ללכת לבית הספר. בניסיונה להתגבר על הקשיים, החלה ג'סי לכתוב

הנרייטה סאלד בטקס הנחת אבן פינה להדסה הר הצופים (באדיבות ביתמונה)

ג'סי סמפטר בצעירותה (באדיבות ארכיון גבעת ברנר)

בהשפעתם, ג'סי החלה לראות את הציונות כתנועה הדוגלת לא רק בהגדרה עצמית ליהודים בארץ ישראל, אלא גם בקידמה, בשוויון זכויות, בדמוקרטיה וכתנועה המאפשרת צמיחה רוחנית של היהדות ושל האנושות בכלל. היא תפסה את הציונות כחזון בינלאומי על שוויון, דמוקרטיה, רווחה חברתית, פציפיזם ושיתוף פעולה בין עמים. הציונות הוגדרה, אפוא, כתנועה לאומית אוניברסלית. היא האמינה שבאמצעות הציונות ניתן יהיה לסייע לכל העמים המדוכאים. הייעוד של היהודים, על פי תפיסה זו, היה להיות אור לגויים וללמד את

בסוף המאה ה-19 ובראשית המאה ה-20 ציונים אמריקנים רבים ניסו לשלב בין זהותם האמריקנית לזהותם היהודית. חלק גדול מן הציונים האמריקנים ראו בציונות לא רק תנועה ששואפת להחזיר את היהודים ל"ארצם ההיסטורית", כי אם זרז שיציעד את האנושות כולה לקראת שוויון, צדק וחירות. הציונות האמריקנית התבססה על נסיבות ועל צרכים מקומיים, לא אירופיים. הם יצרו תנועה לאומית, שהייתה אמריקנית לא פחות משהייתה יהודית, וניסו ליצור זהות בין הערכים האמריקניים לערכים הציוניים, ובין הציונות לדמוקרטיה.

A Guide to Zionism

Edited by
JESSIE E. SAMPTER

UNIV. OF
CALIFORNIA

ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE
NEW YORK CITY

Series I
Zionist Theory and Achievement
Lecture II

Nationalism, Internationalism and The Jewish Nation

This is one of the lectures that are prepared for use in assemblies, study circles and clubs. Each lecture is written either by an individual chosen to present a certain subject or it is compiled from various authoritative sources. All the lectures are arranged and edited by a committee consisting of **Jessie E. Sampter**, Emily Solis-Cohen, Rabbi Eugene Kohn and Emanuel Neumann.

Published by the Department of Education
of the
Zionist Organization of America

PROBLEM OF JEWISH NATIONAL CULTURE.

This is one of the lectures that are prepared for use in assemblies, study circles and clubs. Each lecture is written either by an individual chosen to present a certain subject or it is compiled from various authoritative sources. All the lectures are arranged and edited by a committee consisting of **Jessie E. Sampter**, Emily Solis-Cohen, Rabbi Eugene Kohn, and Emanuel Neumann.

Published by the Department of Education
of the
Zionist Organization of America.

הוצאות שנכתבו ונערכו ע"י ועדה
בהשתתפות ג'סי סמפטר, 1920-1933
(באדיבות DanWymanBooks.com)

העולם שהיחידה הלאומית איננה זהה לסך כל האנשים המרכיבים את האומה. כשם שבהיסטוריה, היהדות העניקה לעולם את הצדק הפרטי, האינדיבידואלי, כך בעתיד, היא תעניק לעולם את הצדק הלאומי.

ניהול בית ספר לציונות

ב־1914, במהלך מלחמת העולם הראשונה, לקחה ג'סי על עצמה את תפקיד המחנכת והתועמלנית של ארגון "הדסה", בהשפעתה של הנרייטה סאלד שאותה העריצה. ג'סי הכינה ספרי לימוד, כולל ספר לימוד ראשון מסוגו על הציונות שפורסם בשלוש מהדורות. פעמים רבות השתמשה ג'סי בפרסומיה בשם העט "השונמית" ומאוחר יותר, אימצה לעצמה את השם העברי "ישע".

ג'סי ארגנה שיעורים וקורסים בעיקר לנשים. הלימודים החלו באוקטובר 1914, ב"אגודת הנשים העבריות הצעירות" בניו יורק. בקבוצת התלמידות הראשונות, שחלקן היו חסרות השכלה וחלקן היו בוגרות קולג', היו נשות עסקים, מורות, סטודנטיות ועקרות בית. בית הספר הציע שלושה קורסי ערב. ג'סי לימדה את הקורס על הציונות, פסיכולוג לימד כיצד לנהל מועדון וכיצד ללמד ציונות לילדים, ומנהיג ציוני לימד דיבור בפני קהל. ג'סי האמינה כי רק נואמים מנוסים יוכלו ללמד ציונות בצורה יעילה. היא אפשרה לסטודנטים לגבש קורס על תעמולה, ארגון ודיבור בפני קהל, אך היא לא אפשרה להם להדגיש תשוקה, אמונה או רגש, אלא התעקשה להדגיש "הגיון, עובדות ונתונים" בכל הנוגע לנושא הציוני. ג'סי הפכה למעשה למנהלת בית הספר לציונות של "הדסה", וחלק מתלמידיה הפכו למנהיגי קבוצות ציוניות מקומיות בארה"ב והפיצו את הציונות בקרב היהודים האמריקנים.

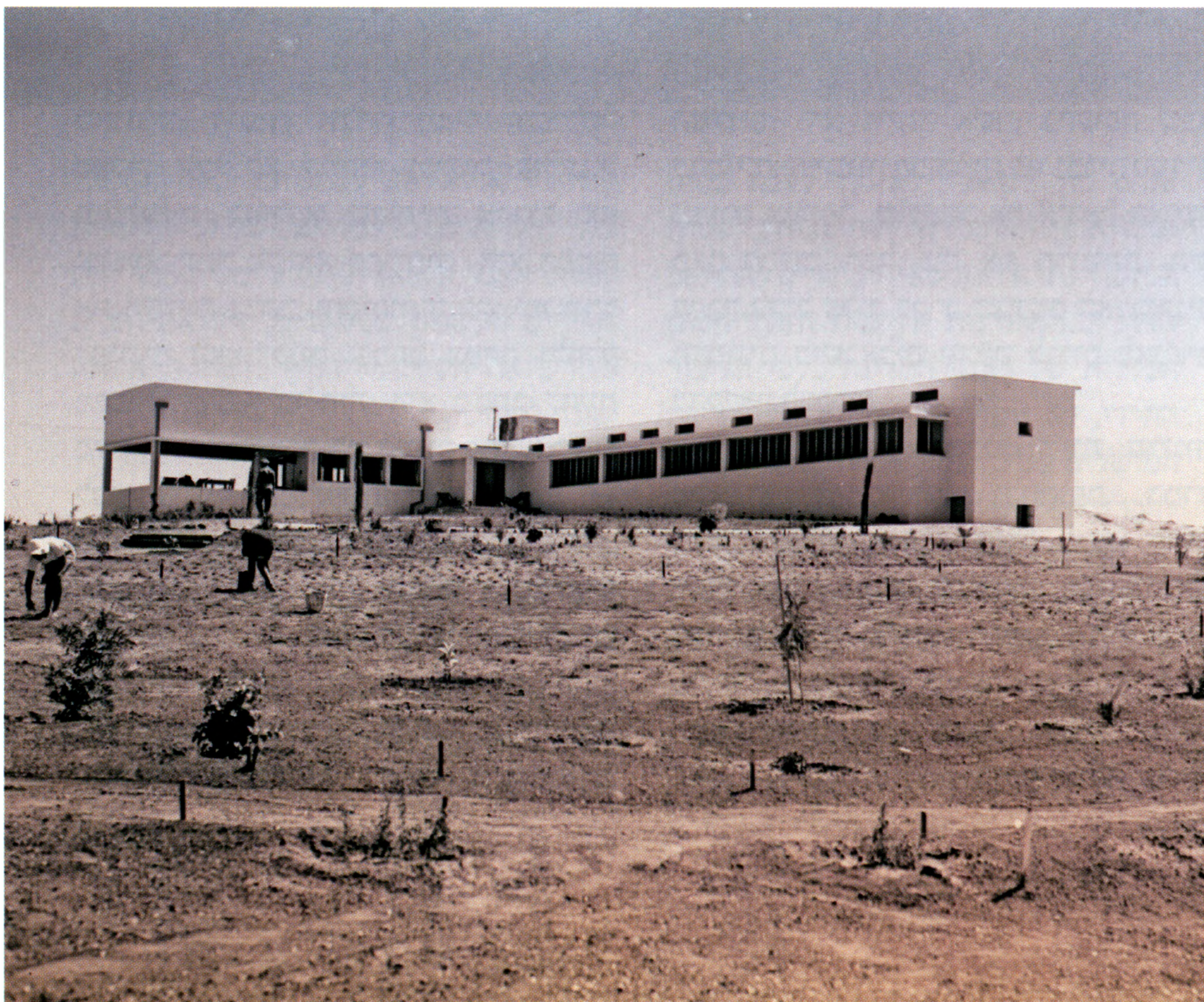
בבסיס בית הספר שעיצבה, עמדה אמונתה כי "ידע הוא הבסיס האיתן היחיד להגשמתם של אידיאלים ובכל מקום קיימת דרישה לידע ולשיטות להפצת הידע". היא ניסתה לבסס את הציונות האמריקנית על עובדות, על ידיעת ההיסטוריה הציונית ועל מנהיגות אינטליגנטית. בדומה לדיואי ולמחנכים פרוגרסיביים אחרים, היא האמינה כי יש לעודד את התלמיד להביע את עצמו, את דעותיו, את

יצירתיותו ואת רצונותיו בתהליך הלמידה. ככלל, היא הושפעה מהלך הרוח בארה"ב בתקופה הפרוגרסיבית שבין סוף המאה ה־19 וראשית ה־20, שהדגיש את מחויבות הפרט להבנת הסיבות למתרחש במציאות, מבלי להמשיך לדבוק במיתוסים פופולריים. ג'סי לא פרסמה את ספרי הלימוד שכתבה עד שלא בחנה את תגובות תלמידיה – ולא חשוב היה לה בני כמה הם. היא לא האמינה בבחינות משום שלדעתה תהליך הלמידה צריך להיות התפתחות אינטלקטואלית ולא שינון. חרף הניסיון לדבוק בלימוד מדעי, הרי שהמשוורת הרומנטית שבה לא יכלה להימנע מלשרבב גם רגשות. במבוא לספר על הציונות היא הדגישה את תקוותה כי הספר "יסלק את הפחדים, הספקות והאשליות של הסייט שבגלות [...] אנו עם חולה. הרצון הלאומי שלנו התנוון מחוסר מעש ממושך. אך פה ושם ישנם איברים המתעוררים לחיים ולפעולה. עלינו לאמן ולחזק אותם בעזרת עבודה". העבודה – מבחינתה של ג'סי, הייתה לימוד וחינוך. החינוך הציוני יהווה את התרופה לכל הבעיות שיש ליהדות האמריקנית האדישה כלפי היהדות והציונות. פרק הסיום של "קורס בציונות", שנקרא "ציונות כאידיאל חיים", נועד למטרה זו. ג'סי לא העלתה בו נתונים ועובדות, כי אם אידיאלים אישיים דוגמת נאמנות ומוסר

קבוצתי. היהודי חייב להיות נאמן לקבוצתו, ואין סתירה בין נאמנויות שונות. הספר, שמבוסס ברובו על חינוך ציוני רציונלי, כולל גם סוג של אינדוקטרינציה המבוססת על עמדותיה האישיות של ג'סי. היא ראתה בבית הספר לציונות של הדסה – "תחנת ניסיונות חינוכית", ואמרה ש"בכוונתנו לא פחות מאשר לשנות את הציונות האמריקנית, לקבע ולהדגיש את האידיאל שלעיתים קרובות היה מעורפל מדי ומתסיס. אין ברצוננו לעודד ציונות חובבנית. הציונות הינה תשוקה וחזון חיים. ללמוד ציונות פירושו ללמוד את החיים ואת ההיסטוריה היהודיים מהצד הנכון, מההווה".

ג'סי הרחיבה ועסקה גם במושג "יהודי":

השם "יהודי" ניתן לעם מסוים שנכבש והוגלה ממולדתו. שמה של הדת הלאומית, יהדות, נובע מהכינוי הלאומי. גם יהודי חילוני הינו עדיין יהודי והוא בקושי יכול לברוח מהזיקה הזו וגם זה, רק אם ימחק את המילה יהודי. בארצות מסוימות, היהודים הם עם משולל זכויות אזרח. אך גם ברבות מן הארצות בהן זכו לאמנסיפציה והוכרו כאזרחים לגיטימיים, עדיין מתייחסים אליהם כאל זרים בעלי פריבילגיות מיוחדות. הם מהווים תמיד בעיה כלכלית מיוחדת, מקנאים בהם כאשר הם מצליחים מידי, משום שהם

בית ישע בקיבוץ גבעת ברנר 1936 (צילום: זולטן קלוגר, באדיבות לע"מ)

אינם באמת בני המקום [...] שלושה פתרונות אפשריים: [...] על היהודים או להשלים עם הווה ועתיד הרי אסון, או שעליהם להיטמע ולהעלם כעם נפרד או שיהפכו שוב לאומה בעלת טריטוריה משלהם [...], הגענו למסקנה שתקוותם היחידה של היהודים נעוצה בארץ משלהם. אך הציונות אינה רק משחה לפצעים או אפילו לא ריפוי. היא מקדמת את החיים, היא הבטחה להישגים (תרגום של המחברת ה.ר.).

ג'סי עולה לארץ ישראל

לאחר סגירתו של בית הספר ב־1919, עלתה ג'סי לארץ ישראל. תחילה, התגוררה בירושלים, וב־1924 עברה לרחובות. היא פעלה לסייע לעולים ובעיקר לעולות מתימן, ואף אימצה ילדה ממוצא תימני ששמה תמר. ב־1933 עברה יחד עם חברתה, לאה ברלין, לקיבוץ גבעת ברנר, שם הקימה בית הבראה צמחוני שנקרא על שמה, "בית ישע", בכסף שקיבלה ממכירת ביתה ברחובות. ג'סי נפטרה ב־25 בנובמבר 1938, בהיותה בת 55.

❖ ❖ ❖

ג'סי הייתה אחת מכ־5000 נשים יהודיות אמריקניות שהיגרו לארץ בתקופה שבין שתי מלחמות העולם.

שלא כעולות אחרות שבאו בתקופתה מארה"ב, דוגמת גולדה מאיר והנרייטה סאלד, ג'סי לא הייתה עסקנית פוליטית ומפלגתית. המורשת שהותירה אחריה היא אישית, יותר משהיא ספרותית. היא הפיצה את דעותיה בכתב, ותפיסותיה התאימו יותר לציונים האמריקנים שמהם צמחה ולחלק מחברי הקיבוץ בו חיה. היא ניסתה להיות מעין חוליה מקשרת בין הישוב החדש בארץ לבין הציונות האמריקנית.

היא הייתה "ציונית" בדרך לא טיפוסית, שלא תמיד תאמה את האידאלים הציוניים המקובלים. נכותה ואורח חייה (היא לא נישאה ולא ילדה ילדים, כתבה לעיתים בכמיהה הומו־ארוטית וניהלה יחסים לסביים; את יחסיה עם לאה ברלין היא תיארה "התקשרנו

ג'סי (ישע) עם בתה תמר (באדיבות ארכיון גבעת ברנר)

ביחסי רעות") לא עלו בקנה אחד עם אידאל הגוף החזק והבריא שאימצו רוב העולים הציונים. היא הייתה אשה, בתקופה שבה הדמויות הציוניות הבולטות היו גברים יהודים ממזרח אירופה, ששיבחו את אידאל האישה כאם. למרות הכל, על אף חריגותה, היא הפכה לקול צלול בקרב הציונים האמריקנים והציונים הישראלים וידעה לגרום לאנשים להקשיב לדבריה.

היא לא נרתעה מלהביע דעות חריגות על החיים בקיבוץ ובתקופת המרד הערבי (1936-1939), חזרה לבטא דעות פציפיסטיות, כפי שביטאה גם במהלך מלחמת העולם הראשונה: "כי לא תצא אהבה משנאה ולא חברה מתוקנת מתוך מעשה דם ואש"; מלחמה עוררה תמיד את התנגדותה. היא ניחנה באומץ יוצא מן הכלל להתגבר על

נכותה ולעמוד איתנה בדעותיה. במשך כל חייה היא חשה מחויבות לחינוך, להרחבת אופקים תוך שימת דגש על עידוד צעירים לשאול שאלות ולחקור, וחתרה לשוויון ולצדק חברתי: בין אם מדובר בזכויות היהודים, בזכויות הנשים התימניות, או בזכויות הערבים. ג'סי סמפטר החלוצה, הפכה לציונית, למרות חריגותה, גם בגלל אופייה הליברלי והפלוורליסטי של ארה"ב, שם עוצבה רוב אישיותה. אמנם, במאה ה־19 ובראשית המאה ה־20 גם הנשים האמריקניות סבלו מהדרה והיו מוגבלות בזכויותיהן, אך ג'סי הייתה אישיות יוצאת דופן, שלחמה בכל כוחה להגשמת חלומותיה ורעיונותיה חרף כל המכשולים. היא הכינה שכדי להביע דעה בציבור ולצפות שתתקבל, יש לגבות אותה בהחלטות אישיות, גם אם הן קשות לביצוע. הפתרון לבעייתו של היהודי הוא הגשמת הציונות בארץ ישראל, בעיקר בקיבוצים. וג'סי, היהודייה הבורגנית, הנכה, נאה דרשה ונאה קיימה. היא ויתרה על חיי הנוחות, עלתה לארץ וחיה בקיבוץ, במסגרת הסוציאליסטית כל כך. כזאת הייתה "האישה החכמה מגבעת ברנר" (כדבריו של חיים בן־אשר שספד לה), שהפכה את הציונות לדת החילונית שלה.

אמרה של ג'סי סמפטר על שלט בהודו